

УДК 342.95:349.4

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.34>

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Шпак Юрій Станіславович,

orcid.org/0000-0002-2203-8451

аспірант

(Національний університет біоресурсів

і природокористування України,

м. Київ, Україна)

У статті розкрито правовий режим адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні на сучасному етапі розвитку нашої держави. Доведено що це сукупність норм адміністративного права та адміністративного процесу, які встановлюють правові межі недопущення порушення та відновлення прав та законних інтересів власників земельних ділянок, що здійснюється визначеними законом суб'єктами публічної адміністрації в процесі реалізації адміністративно-сервісних та владно виконавчих функцій, а також загального публічного інтересу держави та суспільства у сфері обігу та контролю за належним використанням та збереженням властивостей земель сільськогосподарського призначення. З'ясовано, що за загальною функціональною ознакою правового режиму адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні є комплексний метод адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації в якому поєднується загальнодозвільний та загальнозаборонений способи правового регулювання суспільних відносин аналізованій сфері. Законодавче його закріплення носить комплексну міжгалузеву юридичну природу, його основою є норми цивільного права, серцевиною земельного права, а спеціальними охоронними – норми адміністративного права, як охоплюють питання використання, обігу, охорони, обліку, та моніторингу земель сільськогосподарського. Узагальнена що, поряд із загальним правовим режимом в залежності від категорії земель, виділяють особливий і спеціальний правові режими земель сільськогосподарського призначення. Підкреслено що, правовий статус земель сільськогосподарського призначення не слід ототожнювати з більш вузькою аналізованою нами науковою категорією - правовим режимом адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Ключові слова: дозвіл, заборона, земля, норма права, обов'язок, призначення, публічне адміністрування, режим, статус.

**THE LEGAL REGIME OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION
OF AGRICULTURAL LANDS IN UKRAINE**

Shpak Yurii Stanislavovych,
orcid.org/0000-0002-2203-8451
Student PhD in Law,
(National University of Bioresources and
Nature Management of Ukraine,
Kyiv, Ukraine)

The article discloses the legal regime of administrative and legal protection of agricultural lands in Ukraine at the current stage of development of our country. It has been proven that this is a set of norms of administrative law and administrative process, which establish legal boundaries of preventing violation and restoration of the rights and legitimate interests of land owners, which is carried out by legally defined subjects of public administration in the process of implementing administrative service and power-executive functions, as well as general public the interest of the state and society in the sphere of circulation and control over the proper use and preservation of the properties of agricultural lands. It has been found that the general functional feature of the legal regime of administrative-legal protection of agricultural lands in Ukraine is a complex method of administrative activity of public administration subjects, which combines generally permitted and generally prohibited methods of legal regulation of social relations in the analyzed sphere. Its legislative consolidation has a complex interdisciplinary legal nature, its basis is the norms of civil law, the core of land law, and the special protective ones are the norms of administrative law, as they cover the issues of use, circulation, protection, accounting, and monitoring of agricultural land. It is summarized that, along with the general legal regime depending on the category of land, there are special and special legal regimes for agricultural lands. It is emphasized that the legal status of agricultural lands should not be equated with the narrower scientific category analyzed by us - the legal regime of administrative and legal protection of agricultural lands in Ukraine.

Key words: appointment, bandage, land, inhibition, permission, public administration, regime, rule of law, status.

Вступ. Категорія адміністративно-правового режиму представляє значну методологічну цінність для адміністративно-правової науки і може бути застосована до будь-яких відносин у сфері адміністративно-правового регулювання [1]. Не є виключенням з цього правила суспільні відносини, які виникають при становленні та дотриманні правового режиму адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні, що має складну міжгалузеву юридичну природу. Яка в процесі земельної реформи перебуває в процесі свого подальшого розвитку. Земля сільськогосподарського призначення була є і буде однією з головних цінностей Українського народу. Нажаль, посягання на неї постійно здійснюється. Певні особи намагаються вивести її з сільськогосподарську обороту в порушення публічного інтересу Українського народу. Належний адміністративно-правовий режим у цій сфері при контролі з боку громадянського суспільства дозволяє ефективно запобігти таким явищам. Розкриттю зазначених викликів і буде присвячена аналізований стаття.

Стан дослідження. До проблеми адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні звертали свою увагу вчені-правники. Серед них найбільш вагомий внесок зробили О. Артеменко, Бебик,

А. Брунь, О. Вівчаренко, В. М. Гаврилюк, В. Галуцько, Є. Додіна, Р. Гнідан, Р. Гнідан, Н. Грабовець, С. Губарєв, Ю. Губенко, М. Дейнега, Р. Ємець, О. Гафурова, В. Єрмоленко, Т. В. Завгородня, Зінчук, М. Золотарьова, Ю. Краснова, І. Ковальчук, Т. Кондратюк, О. Кулинич, В. Курило, К. Кучерук, В. Курило, А. Мартин, Л. Мілько, А. Мірошніченко, М. Ліхтер, Н. Новак, О. Правоторова, О. Снідевич, С. Слюсаренко, Стеценко, О. Стець, О. Піддубний, К. Тоцька, А. Третяк, О. Уразовська, В. Уркевич, С. Хом'яченко, І. Цвігун, В. Циплухіна, Ю. Шовкун, В. Шкарупа, О. Яра та ін. Проте безпосередньо зазначені вчені аналізованою нами проблематикою не займалися, а зосереджували свої зусилля на більш загальних спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії права та чинного вітчизняного адміністративного законодавства розкрити зміст і сформулювати поняття адміністративно-правового статусу забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Результати дослідження. В погляді теорії адміністративного права професор В. Кузніченко доводить, що термін «режим» походить від французького *régime* – «порядок, упорядкувати» та латинського *regimen* – «держава, уряд». У тлумачних словниках термін «режим» має декілька основних значень: державний устрій, спосіб правління, точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку тощо, певні умови, необхідні для забезпечення роботи, функціонування, існування чого-небудь, система правил, заходів, методів для досягнення будь-якої мети. У теорії наукового пізнання термін «правовий режим» розглядається за такими аспектами: за загальною функціональною ознакою, що зумовлюється поділом права на «приватне» та «публічне», режим правового регулювання може визначатись як загальнодозвільний або загальнозаборонений; з позиції універсальності застосування; з огляду можливості утворення похідних вторинних режимів на основі галузевих правових режимів. До об'єкта режиму включаються тільки ті відносини, що фактично потрапили під дію адміністративно-правових норм, тому що режим – не завжди результат впливу, стан упорядкованості соціальних зв'язків [2].

В земельному праві науковій студії правового режиму земель сільськогосподарського призначення присвячено вагомому увагу. Доводиться, що правовий режим земель сільськогосподарського призначення є теоретичним поняттям, яке узагальнює правову характеристику земель цієї категорії як об'єкта земельних відносин і містить вказівку на коло найважливіших правових відносин, що складаються з приводу земель сільськогосподарського призначення. Вчені у галузі земельного права доводять, що правовий режим земель сільськогосподарського призначення визначається сукупністю правил їх використання, включення до цивільного обігу, охорони, обліку, та моніторингу [3].

Згідно з Земельним кодексом України категорії земель України мають особливий правовий режим. Первинними визначених підпунктом «а», пункту 1, статті 19 «Категорії земель» «Земельної Конституції» є землі сільськогосподарського призначення [4]. Безпосереднім об'єктом правового режиму є конкретне земельне угіддя – земельна ділянка, незалежно від її площі, яка надана й використовується за безпосереднім цільовим призначенням. Це – перший елемент правового режиму. Об'єктом загального правового режиму є вся площа земель, придатних для потреб сільського господарства. Основне цільове призначення цих земель – бути засобом виробництва продуктів харчування і кормів для тварин, а також сировини для промисловості [3]. Землями сільськогосподарського призначення в Україні визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей. До земель сільськогосподарського призначення

належать: сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелogi); деякі несільськогосподарські угіддя, наприклад, господарські шляхи полезахисні лісові смуги, землі під господарськими будівлями і дворами комплексів з виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та ін. [4]. У порівнянні слід зазначити, що у польському законодавстві (закон республіки Польща «Про охорону сільськогосподарських і лісових земель» від 3 лютого 1995 р.) визначено, що землями сільськогосподарського призначення є, зазначена в земельній книзі земля сільськогосподарського призначення, під рибні ставки та інші водойми, що використовуються виключно для сільського господарства, земля під господарськими будівлями та іншими спорудами і пристроями, що використовуються виключно для виробництва сільськогосподарської продукції та переробки агропродовольчої продукції, сімейні сади та ботанічні сади; торфовища і ставки та ін. [5].

Отже, правовий режим різних ділянок земель сільськогосподарського призначення є неоднорідний. Така неоднорідність зумовлена: видами земель сільськогосподарського призначення, їх економічними й екологічними властивостями; юридичним статусом суб'єктів, які використовують ці землі; іншими об'єктивними обставинами. Тому зазвичай розрізняють загальний, особливий і спеціальний правові режими земель сільськогосподарського призначення. Особливий правовий режим встановлюється законодавством для сільськогосподарських угідь із кадастровою оцінкою вище середньо районного рівня. Спеціальний правовий режим встановлюється для особливо цінних сільськогосподарських угідь, наприклад, для землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів, землі природно-заповідного фонду [3]. Наприклад згідно з Статутом Національної академії аграрних наук України вилучення земельних ділянок наукових установ, організації підприємств національної академії аграрних наук та припинення права постійного користування ними може здійснюватися лише за згодою Президії Національної академії аграрних наук України [6].

Треба підкреслити, що в аналізованій статті я аналізую, не правовий статус земель сільськогосподарського призначення, а більш вузьку науково категорію «правовий режим адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні». Відповідно треба зазначити, що під «адміністративно-правовим забезпеченням охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» ми розуміємо гарантії, які мають надавати справедливо та ефективно суб'єкти публічної адміністрації та адміністративний суд власникам земель сільськогосподарського призначення (орендарям), державі, територіальним громадам на основі реалізації норм адміністративного права та адміністративного процесу щодо недопущення присікання посягань та відновлення порушеного права земельної власності, дотримання екологічних норм та правил землекористування, а також загального публічного інтересу держави та суспільства [7]. А спеціальний Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV «Про охорону земель», визначає, що охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [8].

Висновки. Все вищевикладене дає можливість малювати наступні узагальнення щодо правового режиму адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні:

– за загальною функціональною ознакою аналізований нами режим є комплексним в якому поєднується загальнодозвільний або загальнозаборонений способи правового регулювання;

– законодавче його закріплення носить комплексну міжгалузеву юридичну природу, його основою є норми цивільного права, серцевиною земельного права, а спеціальними охоронними – норми адміністративного права, як охоплюють питання використання, обігу, охорони, обліку, та моніторингу земель сільськогосподарського;

– поряд із загальним правовим режимом в залежності від категорії земель, виділяють особливий і спеціальний правові режими земель сільськогосподарського призначення;

– проте, підкреслено що, правовий статус земель сільськогосподарського призначення, а не слід ототожнювати з більш вузькою аналізований нами науковою категорією.

Отже, правовий режим адміністративно-правового забезпечення охорони земель адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні – це сукупність норм адміністративного права та адміністративного процесу, які встановлюють правові межі недопущення порушення та відновлення прав та законних інтересів власників земельних ділянок, що здійснюється визначеними законом суб'єктами публічної адміністрації в процесі реалізації адміністративна сервісних та владно виконавчих функцій, а також загального публічного інтересу держави та суспільства у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення, як основної цінності Українського народу.

Список використаних джерел:

1. Завгородня В. Категорія «адміністративно-правовий режим» у понятійному апараті адміністративного права. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 5. С. 31–35.

2. Кузьніченко С. Поняття та класифікація адміністративно-правових режимів. Галуцько В., Стеценко С., Берлач та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 322–323.

3. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Аграрне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного. Київ: *Істина*, 2006. <https://studies.in.ua/pogrbnij-agrarne-pravo/1912-osoblivost-pravovogo-rezhimu-zemel-slskogospodarskogo-priznachennya.html>

4. Земельний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.

5. Przepisy ogólne - Ochrona gruntów rolnych i leśnych. *Lex*. 2023. [https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/ochrona-gruntow-rolnych-i-lesnych-16796586/roz-1?unitId=art\(1\)](https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/ochrona-gruntow-rolnych-i-lesnych-16796586/roz-1?unitId=art(1))

6. Статус Національної академії аграрних наук України. Затверджено Загальними зборами Національної академії аграрних наук України від 15–23 квітня 2021 р. *Національна академія аграрних наук України*. 2021. http://naas.gov.ua/test/123_files/iblock/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%20%D0%BD%D0%B0%D0%B0%D0%BD%202021.pdf

7. Шпак Ю. С. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють охорону земель сільськогосподарського призначення в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць*. 2020. Випуск 4. Т. 2. С. 52–60

8. Про охорону земель. Закон України 19 червня 2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.